

Kıbrıs Adası ve Askeri Üslerinin Küresel Jeostratejik Önemi

*The Global Geostrategic Importance of the Island of Cyprus and Its Military Bases*Selim Kanat¹
Ekin Deniz Uygun^{2*}
Zeynep Paralı¹

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Isparta, Türkiye,
selimkanat@sdu.edu.tr,
zeynepparali@hotmail.com,
ror.org/04fjtte88

² Bağımsız Araştırmacı,
Isparta, Türkiye,
ekindenizuygun@gmail.com

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Geliş Tarihi/Received: 12.01.2026
Kabul Tarihi/Accepted: 11.03.2026
Yayımlanma Tarihi/ Published Online:
14.04.2026

Öz: Kıbrıs, üç kıtanın kesişme noktasında yer alması ve Doğu Akdeniz'in merkezinde bulunması nedeniyle tarih boyunca küresel ve bölgesel güçlerin jeostratejik çıkarlarının kesiştiği kritik bir bölge olmuştur. Neolitik Çağ'dan günümüze kadar Mısır, Pers, Roma, Osmanlı ve İngiliz imparatorlukları başta olmak üzere birçok medeniyet, adayı bir "atlama noktası" olarak görmüş ve kontrol altında tutmak için mücadele etmiştir. Bu çalışma, Kıbrıs'ın tarihsel gelişimi çerçevesinde adanın jeostratejik önemini ve günümüzde ada üzerinde bulunan askeri üslerin küresel güç politikalarındaki rolünü kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmada öncelikle Kıbrıs'ın antik çağlardan Osmanlı ve İngiliz dönemlerine kadar olan tarihi süreci incelenmekte, ardından adada bulunan askeri üslerin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu analiz edilmektedir. İngiltere'nin Akrotiri ve Dikelya Egemen Üs Bölgeleri, Türkiye'nin KKTC'deki askeri varlığı, ABD'nin CYCLOPS projesi ve Rusya'nın askeri işbirlikleri detaylı olarak ele alınmaktadır. Çalışma, Rusya Federasyonu, İngiltere ve ABD'nin Kıbrıs politikalarını ve bu güçlerin adada bulunan askeri üsleri stratejik hedefleri doğrultusunda nasıl kullandıklarını değerlendirmektedir. Özellikle 2000'li yıllarda Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon rezervlerinin, Kıbrıs'ın jeostratejik önemini daha da artırdığı ve adanın enerji jeopolitiğinin merkezi haline geldiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, Kıbrıs'ın çok katmanlı jeostratejik rekabetin merkezinde bulunduğu ve bu durumun adanın siyasi geleceğini şekillendirmeye devam ettiği ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Jeostratejik Önem, Askeri Üsler, Doğu Akdeniz, Küresel Güç Politikaları

Abstract: The island of Cyprus has been a critical geography where the geostrategic interests of global and regional powers have intersected throughout history due to its location at the crossroads of three continents and its position at the center of the Eastern Mediterranean. From the Neolithic Age to the present day, many civilizations, including the Egyptian, Persian, Roman, Ottoman, and British empires, have viewed the island as a "stepping stone" and struggled to maintain control over it. This study comprehensively addresses the geostrategic importance of Cyprus within the framework of its historical development and the role of military bases currently located on the island in global power politics. The study first examines the historical process of Cyprus from ancient times through the Ottoman and British periods, then analyzes the historical development and current status of military bases located on the island. Britain's Akrotiri and Dhekelia Sovereign Base Areas, Türkiye's military presence in the TRNC, the US CYCLOPS project, and Russia's military collaborations are discussed in detail. The study evaluates the Cyprus policies of the Russian Federation, Britain, and the United States, and how these powers use the military bases on the island in line with their strategic objectives. It is emphasized that the hydrocarbon reserves discovered in the Eastern Mediterranean in the 2000s have further increased Cyprus's geostrategic importance and transformed the island into the center of energy geopolitics. In conclusion, it is demonstrated that Cyprus remains at the center of multilayered geostrategic competition and that this situation continues to shape the political future of the island.

Keywords: Cyprus, Geostrategic Importance, Military Bases, Eastern Mediterranean, Global Power Politics

Extended Abstract

The island of Cyprus has been a critical geography where the geostrategic interests of global and regional powers have intensely intersected throughout history due to its location at the crossroads of Europe, Asia, and Africa and its position at the strategic center of the Eastern Mediterranean. This unique position has made it indispensable for controlling trade routes, military operations, intelligence activities, and regional hegemony struggles. From the Neolithic Age to the present, many civilizations including the Egyptian, Persian, Roman, Byzantine, Ottoman, and British empires have viewed Cyprus as a "stepping stone" and strategic bridgehead. The island's geopolitical value has never diminished and has been rediscovered by different powers in every period. This study comprehensively addresses the geostrategic importance of Cyprus within the framework of its historical development and the role of military bases currently located on the island in global power politics.

The first section examines Cyprus's historical process from ancient times through the Ottoman and British periods. Starting from permanent settlement between 8200-3800 BC, Cyprus became an important trade center for Minoan, Mycenaean, and Phoenician civilizations. The Egyptians conquered the island in 1450 BC recognizing its vital value for dominating the Eastern Mediterranean, while the Hittites invaded it in 1320 BC. During the Middle Ages, with the Lusignan Kingdom's relocation to Cyprus in 1295, the island became a crucial warehouse for Silk Road trade, transforming into a trade hub between East and West. The Ottoman Empire ruled the island from the 16th to late 19th century, after which it was transferred to Britain with the 1878 Cyprus Convention. Following the Ottoman Empire's entry into World War I in 1914, Britain annulled the Convention and annexed the island, establishing military bases at Akrotiri and Dhekelia. Britain used the island to control the Mediterranean, secure logistics through Suez, and control the Levant region and entire Middle East.

The second section analyzes the historical development and current status of military bases on the island. The Akrotiri and Dhekelia Sovereign Base Areas, granted to Britain with the 1960 founding agreement, remain among the Western world's most important military facilities in the Eastern Mediterranean. These bases house strategic bomber fleets capable of carrying nuclear weapons, electronic intelligence facilities, and Middle East military headquarters. Britain has actively used these bases in operations in Iraq, Afghanistan, Libya, and Syria. Türkiye's military presence established in the TRNC after the 1974 Peace Operation constitutes an important element of regional balance of power. The Cyprus Turkish Peace Force Command (KTBKK) includes two mechanized infantry divisions, an armored brigade, and a commando regiment. The Geçitkale UAV/UCAV base operational since July 20, 2020, provides Türkiye extensive surveillance and intervention capacity in the Eastern Mediterranean, strengthening Türkiye's position within the Mavi Vatan doctrine framework and the Maritime Jurisdiction Areas Memorandum signed with Libya. The US maintains indirect military presence through British bases and intelligence activities. Since the Cold War, the US has conducted intelligence operations through the Echelon system and Foreign Broadcasting Information Service. The CYCLOPS training facility established with GKRY in 2020, funded by the US State Department, represents a strategic move toward establishing direct military presence on the island.

The third section evaluates Cyprus policies of Russia, Britain, and the United States. Russia's Cyprus policy continues the Cold War strategy of "staying in warm seas" and limiting Western dominance in the Eastern Mediterranean. Russia developed special relations with GKRY based on Orthodox religious unity. Under the 2014 defense agreement, Russia obtained permission to use Andreas Papandreu Air Base and Evangelos Florakis Naval Base, though these permissions were suspended following the 2022 Ukraine invasion. Britain's Cyprus policy has historically focused on Mediterranean control, Middle Eastern oil security, and NATO's southern flank protection. Even after BREXIT, Britain maintains its commitment to protecting Akrotiri and Dhekelia bases. US Cyprus policy has historically centered on maintaining status quo, ensuring NATO integrity, and guaranteeing Israel's security. During the Cold

War, the US made intensive diplomatic efforts to prevent conflict between NATO allies Türkiye and Greece over Cyprus. Current US priorities include supporting Middle East operations, protecting energy security, and limiting Russian influence in the region.

The study particularly emphasizes that hydrocarbon reserves discovered in the Eastern Mediterranean in the 2000s have significantly increased Cyprus's geostrategic importance, transforming it into an energy geopolitics center. Regional actors such as France, Italy, Egypt, Israel, and UAE seeking benefits through Cyprus have made the island's importance multidimensional. France obtained permission to use GCRY military bases through agreements in 2007 and 2019. The Exclusive Economic Zone declared by GCRY and Türkiye's Mavi Vatan doctrine have escalated regional tensions, transforming the Cyprus issue from a bilateral problem into a regional and global security matter. In conclusion, Cyprus remains at the center of multilayered geostrategic competition involving military bases, intelligence facilities, energy resources, and alliance networks. Global powers are assessed to be increasing rather than withdrawing their military presence under the influence of developments such as the Russia-Ukraine war and global energy crisis. This competition deepens the island's political deadlock. Achieving a permanent solution to the Cyprus problem is critically important not only for the two communities' future but also for Eastern Mediterranean stability and global security.

1. Giriş

Doğu Akdeniz havzası, antik imparatorluklardan Soğuk Savaş dönemine ve 2000'li yıllarda başlayan enerji rekabetine uzanan kesintisiz bir tarihi süreç boyunca küresel güçlerin jeostratejik çıkarlarının kesiştiği ve güç mücadelelerinin yoğun biçimde yaşandığı kritik bir bölge olmuştur (Koday, 1995a). Bu bölgede yer alan Kıbrıs Adası, üç kıtanın kesişme noktasında bulunması ve Avrupa, Asya ve Afrika arasındaki deniz yollarını kontrol edebilme kapasitesi nedeniyle benzersiz bir stratejik öneme sahiptir. Bahçeli ve arkadaşları (2004, s. 45) Kıbrıs'ı "küçük ada devletleri arasında jeopolitik önemi en yüksek olanlardan biri" olarak tanımlarken, Ker-Lindsay (2011, s. 23) adanın "Akdeniz'in kalbinde stratejik bir köprübaşı" işlevi gördüğünü vurgulamaktadır. Antik çağlardan günümüze Mısır, Pers, Roma, Bizans, Osmanlı ve İngiliz imparatorlukları başta olmak üzere bölgesel ve küresel hegemonya peşinde koşan güçler, Kıbrıs'ı bir "atlama tahtası" olarak görmüş ve kontrol altında tutmak için mücadele etmişlerdir (Koday, 1998).

20. yüzyılın başlarından itibaren Kıbrıs'ın stratejik değeri, askeri üslerin kurulması ve istihbarat faaliyetleri açısından belirgin hale gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş dinamikleriyle ada, Doğu-Batı bloklarının rekabet alanına dönüşmüş ve bu durum adanın siyasi geleceğini derinden etkilemiştir (Mallinson ve Mallinson, 2005, s. 12). 21. yüzyılda Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon rezervleri, güç dengelerini yeniden şekillendirmiş ve Kıbrıs küresel aktörlerin ilgi odağı haline gelmiştir (Harunoğulları, 2020).

Bu çalışma, Kıbrıs Adası'nın tarihsel perspektiften günümüze jeostratejik önemini ve adada konuşlanmış askeri üslerin küresel güç politikalarındaki rolünü ele almaktadır. Çalışmada üç temel kavram analitik çerçeve olarak kullanılmaktadır. Jeostratejik önem, bir coğrafi mekânın askeri operasyonlar, deniz yolları kontrolü ve güç projeksiyonu açısından taşıdığı stratejik değeri ifade etmektedir. Askeri üs, devletlerin kendi sınırları dışında konuşturdıkları ve bölgesel ile küresel çıkarlarını korumak amacıyla kullandıkları kalıcı ya da yarı kalıcı tesisler olarak tanımlanmaktadır. Küresel güç politikaları ise büyük güçlerin askeri, diplomatik ve ekonomik araçlarla nüfuz alanlarını genişletme ve rakip güçleri dengeleme süreçlerini kapsamaktadır. İngiltere, ABD, Rusya, Türkiye ve diğer bölgesel aktörlerin Kıbrıs'taki askeri varlıkları, stratejik hedefleri ve adanın günümüz jeopolitiğindeki konumu bu kavramsal çerçeve ekseninde analiz edilmektedir.

Çalışmanın önemi, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi, bölgesel çatışmaların artması ve NATO-Rusya gerilimlerinde Kıbrıs'ın stratejik değerinin yeniden öne çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Mevcut literatür Kıbrıs sorununu ağırlıklı olarak ikili ilişkiler ya da AB üyeliği bağlamında ele almakta; askeri üslerin çok aktörlü ve çok katmanlı jeostratejik işlevini bütüncül bir perspektifle analiz etmemektedir. Bu çalışma, söz konusu boşluğu İngiltere, ABD, Rusya ve Türkiye'nin Kıbrıs'taki askeri varlıklarını karşılaştırmalı ve güncel gelişmeleri de kapsayacak biçimde ele alarak doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışma, uluslararası antlaşmalar ve resmi devlet belgeleri, uluslararası kuruluş raporları ile İngilizce ve Türkçe akademik literatürün sistematik incelenmesine dayanan nitel bir araştırma tasarımına sahip olup, aşağıda yer alan sorulara cevap aramaktadır:

- Kıbrıs'ın jeostratejik önemi tarihsel süreçte nasıl evrilmiştir?
- Askeri üsler küresel güçlerin stratejik hedeflerine nasıl hizmet etmektedir?
- İlgili ülkelerin Kıbrıs'taki askeri varlıkları arasında hangi örtüşme ve ayrışma noktaları bulunmaktadır?

2. Kıbrıs Adasının Tarihi ve Önemi

Kıbrıs'ta kalıcı yerleşimin Neolitik Çağ'da (M.Ö. 8200-3800) başladığı bilinmekte olup ada, erken dönemlerden itibaren Minos, Miken ve Fenikeliler gibi büyük medeniyetlerin ticari ve kültürel ilgi alanına girmiş; böylece hem bir ticaret merkezi hem de Akdeniz uygarlıklarına uzanan ticari bir üs konumuna yükselmiştir (Braudel, 2008, ss. 55, 71; Keefe ve Solsten, 1993, ss. 5, 7; Koday, 1995b; Gözlü, 2011, ss. 312-316). Mısırlılar M.Ö. 1450'de, Hititler ise M.Ö. 1320'de adayı stratejik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda ele geçirmiş; Hititler'in adayı elde tutmak için girdiği mücadele, tarihte bilinen en eski deniz savaşlarından birine sahne olmuştur (Gözlü, 2011, ss. 317-318; Keefe ve Solsten, 1993, ss. 8-10). Ortaçağ'da Lüzinyan Krallığı'nın Kıbrıs'a taşınmasıyla ada, İpek Yolu ticaretinin kritik bir antreposuna dönüşmüş; 1207'de Selçuklularla imzalanan ticari anlaşmalar ve 15. yüzyılda Venedik egemenliği ise adanın "atlama noktası" kimliğini pekiştirmiştir (Keefe ve Solsten, 1993, ss. 13-14; Yetkili, 2015, s. 13; Özveren, 2002, s. 2; Satan, 2012, s. 52; Yılmaz, 2020; Roucek, 1976, ss. 732-734).

Osmanlı Devleti, 16. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar adanın egemenliğini yürütmüş, Osmanlı idaresinde ada, istikrarlı bir gelişim göstermiş olsa da kıtlık, deprem gibi doğal afetlerin yanı sıra Fransız İhtilali ve coğrafi keşifler gibi politik gelişmeler adanın ticari gücünü zayıflatmıştır (Keefe ve Solsten, 1993: 17-18). Coğrafi keşifler sonrası Atlantik'in yeni ticaret yolu haline gelmesi ve ardından Sanayi Devrimi'yle birlikte gelişen sömürgeci rekabetin yoğunlaşması, Kıbrıs'ın jeopolitik konumunu yeniden şekillendirmiştir. 19. yüzyılda Süveyş Kanalı'nın açılması (1869) ise adanın stratejik önemini yeniden artırmış ve Avrupa-Asya deniz yolunun kritik bir noktası haline gelmesini sağlamıştır (Özveren, 2002). Napolyon'un İngiltere'nin Orta Doğu ve Hindistan ticaretini sekteye uğratmak amacıyla 1798'de Mısır'ı işgal etmesi, Kıbrıs limanlarındaki Fransız ticari üstünlüğünün İngilizlerin eline geçmesine yol açmış; böylece ada, büyük güçlerin doğrudan rekabet ettiği stratejik bir mekâna dönüşerek Doğu Akdeniz güç mücadelesinin merkezine yerleşmiştir (Özveren, 2002, s. 3; Dinç, 2016). Hill'in (2010, s. 613) aktarmış olduğu gibi "Doğu'da büyük bir güç olmak isteyen Kıbrıs'ı elinde tutmak zorundadır." düşüncesi benzer şekilde Fransa ve İngiltere arasındaki Levant ve Akdeniz ticareti mücadelesinde Kıbrıs'ın önemini vurgulamaktadır.

19. yüzyıl boyunca Rusya'nın Karadeniz üzerinden Akdeniz'e ulaşma çabaları ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Rusya'nın güçlenmesi, İngiltere'yi bölgede yeni stratejik pozisyonlar arayışına yöneltmiştir. İngiltere için Kıbrıs, Rusya'nın güneye inişini engelleyecek ve Süveyş Kanalı'nı koruyacak kritik bir üs konumundaydı (Roucek, 1976). 20. yüzyılda eski gücünü kaybeden Osmanlı olası bir Rus saldırısına karşı korunması için bir üs olarak kullanılacak Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'ye devretmiş ve 1878 yılında İngiltere ve Osmanlı arasında yapılan Kıbrıs Sözleşmesi ile İngiltere Kıbrıs adasının idaresini devralmıştır. Osmanlı'nın 1914 yılında İttifak devletlerinin yanında Birinci Dünya Savaşı'na katılmasıyla İngiltere Kıbrıs Sözleşmesi'ni feshetmiş ve adayı ilhak ederek adanın iki ucuna askeri üsler (Akrotiri ve Dikelya) kurmuştur (Çeçen, 2008, ss. 32-34).

Kıbrıs; İngiltere için Akdeniz'de Malta filosunun korunması, İngiliz İmparatorluğu'nun ulaşım ve ticaretinin ana merkezi konumunda olan Süveyş Kanalı'nın kontrol ve korunması için büyük önem teşkil etmektedir (Klapsis, 2013, ss. 766-767; Satan, 2012, ss. 66-67). Türkiye'nin Lozan Anlaşması ile Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhakını kabul etmesinin akabinde 1925 yılında ada İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olmuş ve İkinci Dünya Savaşı'nda ada tarih boyunca olduğu gibi bir ikmal ve eğitim üssü olarak görev görmüş aynı zamanda donanma ve müttefik kuvvetlerce bir hava üssü olarak da kullanılmıştır (Çeçen, 2008, s. 18; Keefe ve Solsten, 1993, ss. 21-24).

Bu dönemde Kıbrıs yalnızca askeri bir üs değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki İngiliz ticari ve diplomatik çıkarlarının da merkezi konumunda olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Kıbrıs, jeopolitik önemi sebebiyle gerek ABD'nin gerekse SSCB'nin odağı haline gelmiştir. SSCB, adada güçlü bir siyasi varlık sergileyen Kıbrıs Komünist Partisi AKEL üzerindeki etkisini artırarak Doğu Akdeniz'deki nüfuzunu genişletmeye çalışmış; adanın NATO'nun güney kanadından uzak tutulması ve bağımsız kalması için bu partiyi mali ve siyasi olarak desteklemiştir (Stergiou, 2007, ss. 83-85; Özveren, 2002, s. 2). 1950'lerde adada Enosis¹ isteği artmış ve Yunanistan İngiltere'ye dört farklı bölgede 99 yıllığına verilecek üslere karşılık Enosisin gerçekleşmesini önermiş ancak İngiltere bu öneriyi kabul etmemiştir (Oran, 2009, s. 597). 1955'te İngilizlere karşı başlayan Enosis tepkileri EOKA etrafında şekillenmiş ve çeşitli şiddet eylemleri gerçekleştirilmiştir. Zürih ve Londra Konferansları sonucunda 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş; ancak 1963'te başlayan toplumlar arası çatışmalar ve 1974'teki Türk askeri müdahalesi adayı fiilen ikiye bölmüş, bu durum adayı günümüze dek süregelen çözümsüz bir jeopolitik meseleye dönüştürmüştür (Ekici, 2019, ss. 20-23; Gülen, 2011, s. 394; Oran, 2009, ss. 743-744).

3. Kıbrıs adasındaki askeri üslerin tarihsel gelişimi ve günümüzde Kıbrıs adasında bulunan üsler

Terminolojik olarak askeri üsler genel bir anlatımla askeri kuvvetlerin savaş dışı durumlarda da rutin olarak kullandıkları yerleşkeleri ifade etmektedir. ABD Savunma Bakanlığı tarafından yapılan tanımlamadaysa askeri üs tanımının içeriği genişletilmiş ve "harekatların planlandığı ya da desteklendiği yerler" ve "lojistik veya başka türlerde de destek sağlayan yerleşkelerden oluşan alanlar" şeklinde ifade edilmiştir (US Department of Defense, 2018, s. 25). Bu bağlamda, bir ülkenin başka bir ülkenin sınırlarında konuşlandığı ya da yönettiği askeri üsler/tesisler (facilities) bahsi geçen ülkeye küresel ve bölgesel üstünlükler sağlayabilmektedir. Çünkü ilgili ülke bu alanları eğitim, füze, silah tatbikat vb. konularda deneme alanı olarak kullanabildiği gibi iletişim faaliyetleri ve dolayısıyla istihbarat alma noktasında birçok amaçla kullanabilmekte, tek ya da birden fazla askeri unsurun da dâhil olabileceği ortak üs olarak bu tesislerden yararlanabilmektedir (Ok, 2019, s. 125).

Yüzyıllardır Akdeniz'de hüküm sürmek isteyen devletler, dış politikalarını öncelikle kendi tehdit ve güvenlik algıları ve daha sonrasında ise ticari ilişkilerin geliştirilmesi üzerine temellendirmişlerdir. Jeostratejik konumu gereği Kıbrıs adası da bu iki dış politika temelinden nasibini almıştır. Bu jeopolitik anlayış İngiltere'nin Kıbrıs politikasında kendisini açıkça göstermektedir. 1948'de Filistin'den ve 1954'te Süveyş'ten çekilmek zorunda kalan İngiltere, Doğu Akdeniz'deki askeri varlığını Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 kurucu anlaşmasında adı geçen ve İngilizlerce tam egemenliği garanti altına alınan Akrotiri (Ağrotur) ve Dikelya (Dhekelia) üslerinde sürdürmeye devam etmiştir (Keser, 2006, s. 133). Birleşik Krallık Genel Kurmay Başkanlığı'nın 1946 yılında Güneybatı Asya'nın, Birleşik Krallığın küresel güç olarak kalmasındaki önemine değinilmiş ve bunun ön şartı olarak Kıbrıs'ta var olmanın stratejik önemi gösterilmiştir (Irkiçatal, 2012, s. 34). Egemen Üs Bölgeleri olarak da adlandırılan bu alanların sınır hatları 1960 kurucu anlaşmasında belirtilmiştir. Bu sınır çizgilerinin karasularını kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda, Akrotiri ve Dikelya üslerini Birleşik Krallığa bağlı "yarı

¹ Enosis, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilmesi ve adanın Yunan egemenliğine geçmesi idealini ifade etmektedir. Bu fikir, özellikle 20. yüzyılın ortalarında Kıbrıs siyasetinin temel meselesi haline gelmiş ve adada yaşayan Türk toplumunun varlığını tehdit eder bir nitelik kazanmıştır (Oran, 2009).

devlet” olarak tanımlamak mümkündür. Denizaşırı üsler, ev sahibi devlet üzerinde doğrudan egemenlik kurulmaksızın bölgesel güç projeksiyonu sağlayan stratejik araçlar olarak işlev görmektedir (Cooley ve Nexon, 2013, s. 1036). Bu çerçevede Akrotiri ve Dikelya, İngiltere'ye Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'ya yönelik çabuk müdahale ile istihbarat kapasitesi kazandıran ileri konuşlanma noktalarıdır. Zira uluslararası teamüllere göre yalnızca “devletlerin” karasuları olabilir. Bu bağlamda, 1974 yılında yapılmış olan “Barış Harekâtı”ndan sonra adanın aslında ikiye değil, üçe bölündüğü söylenebilir (Ministry of Foreign Affairs, 2024).

Diğer yandan, bu bölgelerin askeri anlamda Birleşik Krallığa teslim edilmesiyle birlikte İngilizlerin ada ve çevresindeki bölgelerde istihbari faaliyet yürütmesinin de önü açılmıştır. Nitekim adadaki dört önemli istihbarat merkezinin üçü bu bölgeler içinde yer almaktadır. Bu noktada, Ayios Nikolaos İstasyonu büyük önem arz etmektedir. Bu istasyon sayesinde İngiltere, Güneybatı Asya'da teknik dinleme ve takip yapabilecek, istihbarat, alınan istihbarata karşı önlem alma ile casusluk faaliyetlerinin icrası konusunda elini güçlendirebilecektir (Biber ve Keser, 2023). Bununla birlikte, teknik dinleme, haberleşme ve izleme sistemleri ile donatılan bu üslerde nükleer, biyolojik ve kimyasal (NBC) silahların da bulunduğu iddia edilmektedir (Keser, 2006, s. 134). 2023 yılı verilerine göre Akrotiri ve Dhekelia üs bölgelerinde Kıbrıs İngiliz Silahlı Kuvvetleri (British Forces Cyprus – BFC) bünyesinde yaklaşık 2.700 askeri personel ve 273 sivil personel olmak üzere toplamda yaklaşık 3.000 kişi görev yapmaktadır (Declassified UK, 2023).

Güneybatı Asya'daki enerji kaynakları üzerindeki İngiliz çıkarlarını korumak adına kritik öneme sahip Akrotiri ve Dikelya üsleri, Batı dünyasına Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'dan gelebilecek tehditlere karşı önlem alma imkanı sağlamaktadır. Bu üslerin İngiltere ve NATO tarafından Irak, Süveyş, Libya, Suriye ve Afganistan operasyonlarında kullanılması bu durumu kanıtlamaktadır (Dumlu, 2022, ss. 137-138). ABD'nin Kıbrıs'ta askeri üssü bulunmasa da Soğuk Savaş döneminde İngiltere vasıtasıyla adayı bölgesel çıkarları için kullanmıştır. ABD, Echelon sistemiyle İngiltere ile ortak istihbarat faaliyetleri yürütmüş, II. Dünya Savaşı'nda kurulan ve sonrası CIA'ya aktarılan Yabancı Yayın Enformasyon Sistemi'ni (FBIS) Kıbrıs'a yerleştirmiştir. ABD-İngiltere istihbarat anlaşması sonucu Kahire merkezli FBIS birimi, 1948'de Kıbrıs'ın kuzeyindeki Alsancak köyüne yerleştirilmiştir. 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra FBIS, özel anlaşma veya tazminat ödemedi faaliyetlerini sürdürmüş, 1974 Barış Harekâtı sonrası 1975'te güneye taşınarak GKRY'ye tazminat ödeyerek çalışmalarına devam etmiştir (Keser, 2021). ABD, Kıbrıs'ı küresel ve bölgesel çıkarları için İngiliz üsleri aracılığıyla ara istasyon olarak kullanmıştır. 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşlarında İsrail uçaklarını yönlendirme, Irak savaşı ve Afganistan ISAF operasyonunda üsler bu amaçla kullanılmıştır (Keser, 2006, s. 134).

Soğuk Savaş sonrasında denizaşırı üsler, statik caydırıcılık işlevinden seferi harekât desteği ve kriz yönetimine yönelik esnek kullanım biçimlerine evrilmiştir (Pettyjohn, 2012, ss. 83–87). Kıbrıs üslerinin Irak, Libya ve Afganistan operasyonlarında kullanılması bu dönüşümün somut yansımasıdır. 2000-2005 döneminde ABD operasyonlarında Akrotiri, Larnaka ve Baf havaalanları aktif kullanılmıştır (Keser, 2017). ABD ve İngiltere, Kıbrıs'ın konumundan yararlanarak Rusya, Balkanlar, Kuzey Afrika ve Güneybatı Asya'dan istihbarat toplamış ve bölgesel dış politikalarını şekillendirmiştir. ABD'nin Kıbrıs'ta askeri varlık gösterme arayışları günümüzde de devam etmektedir.

2000'lerin başında ise “elektronik bir kulak” görevi gören bahsi geçen bu tesisler askeri üsse dönüştürülmek istenmiştir (Athanasiadis, 2004). 2020 yılında ABD, GKRY'ne uyguladığı askeri ambargo kararını kaldırmış (BBC News, 2022) ve iki taraf arasında “Askeri Alım ve Kuvvetler Arası İş Birliği Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde “Kıbrıs Kara, Açık Denizler ve Liman Güvenliği Merkezi” (CYCLOPS) ABD ve GKRY ortaklığı ile kurulmuştur. CYCLOPS ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından fonlanan ve GKRY'nin arazisini temin ettiği bir eğitim tesisi olarak 2022 yılında tamamlanmıştır (Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs, 2024). Yine bu anlaşma kapsamında ABD savaş gemileri GKRY limanlarında ikmal yapabileme hakkını elde etmiş ve Rum birliklerinin eğitim,

teçhizat ve askeri alım gibi yardımları ABD'den alınması sağlanmıştır. Böylelikle ABD, Rusya'yı adadan uzaklaştırırken adayı bir üs haline getirmek için adım atmıştır (Arslan, 2022). CYCLOPS'un kuruluşunda deniz güvenliği ve düzensiz göçle mücadele de önemli bir faktör olmuştur. Kıbrıs, Doğu Akdeniz göç rotasının kritik bir geçiş noktasında bulunmaktadır ve özellikle Türkiye, Lübnan ve Suriye kıyılarından gelen düzensiz göç akımlarının hedeflerinden biridir. AB'nin dış sınırı konumundaki Kıbrıs, hem bir varış noktası hem de İtalya'ya yönelik göç hareketlerinde bir transit ülke işlevi görmektedir. Bu bağlamda, adanın jeostratejik konumu yalnızca askeri ve enerji güvenliği açısından değil, aynı zamanda bölgesel göç yönetimi ve deniz güvenliği kapsamında da küresel güçler için önem taşımaktadır (Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs, 2024).

Kıbrıs adasında İngiltere ve ABD dışında askeri faaliyet gerçekleştiren diğer ülkeler, 1960 Antlaşmalarıyla garantör statüsü kazanan Türkiye ve Yunanistan'dır. 1959 İttifak Antlaşması uyarınca kurulacak üçlü askeri karargâhta 950 Yunan ve 650 Türk personelin adaya konuşlandırılması kararlaştırılmıştır (Oran, 2009, s. 612; Kanat ve Uyğun, 2024a). Ancak 21-24 Aralık 1963'te Akritas Planı çerçevesinde EOKA militanlarınca gerçekleştirilen "Kanlı Noel" saldırılarında 103 Türk köyü boşaltılmış, yaklaşık 30.000 Kıbrıslı Türk yerinden edilmiş ve 360'tan fazla kişi hayatını kaybetmiştir (Keser, 2006; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Bu gelişmeler üzerine BM Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararıyla toplumlar arası çatışmaları önlemek amacıyla UNFICYP'yi kurmuştur (The Cyprus Question, 1964). Yunanistan ise aynı dönemde adaya gizlice asker sevk etmiş ve bu sayı 20.000'e ulaşmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). 1967'de enosis yanlısı cuntanın Yunanistan'da iktidara gelmesiyle Geçitkale ve Boğaziçi bölgelerindeki Kıbrıslı Türklere yönelik saldırılar yoğunlaşmış; 1974'te Nikos Sampson'ın cunta desteğiyle Makarios'a karşı gerçekleştirdiği darbe, Türkiye'yi Garanti Antlaşması'ndan doğan haklarına dayanarak harekete geçirmiştir. Türkiye 20 Temmuz 1974'te adaya müdahale etmiş, 14 Ağustos'taki II. Harekât ile adanın %37'sini kontrol altına almıştır (Oran, 2009, ss. 743-744). 1974 sonrasında kurulan KTBKK, Çamlıbel, Değirmenlik, Paşaköy ve Girne'deki birliklerden oluşmakta; bünyesinde iki mekanize piyade tümeni, bir zırhlı tugay ve bir komando alayı yer almaktadır (Özgen, 2019, s. 397; IISS, 2017, s. 169; Kasapoglu, 2017, s. 10; Doğan ve Bostan, 2025). Üslerinin tamamı kara üssü niteliği taşımasına karşın KKTC havaalanları gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kullanılabilen; bu durum Türkiye'ye bölgesel askeri dengede önemli bir kaldıraç sağlamaktadır. Nitekim 1997'de GKRY'nin Rusya'dan S-300 füze sistemi satın alma kararına karşılık Türk Hava Kuvvetleri, İsrail yapımı Popeye füzeleri ve F-16'ları Geçitkale Havaalanı'na geçici olarak konuşlandırmıştır (Kasapoglu, 2017, s. 317). 1974 Harekâtı'nın ardından UNFICYP'nin görevi ateşkes hatlarının denetimi ve tampon bölgenin kontrolünü kapsayacak biçimde genişletilmiş; misyon, BM'nin en uzun süreli barış gücü operasyonlarından biri olarak 60 yılı aşkın süredir adada varlığını sürdürmektedir.

Aslına bakılırsa GKRY'nin, Rusya'dan S-300 füzelerini alma kararı, Yunanistan ile GKRY arasında Kasım 1993'te yürürlüğe giren "Ortak Savunma Antlaşması'nda" alınmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Bu doktrin, GKRY ve Yunanistan'ın ortak strateji/operasyonların hazırlanmasını, ortak askeri tatbikatların yoğunlaştırılması, Kıbrıs, Girit ve On iki Ada'da bulunan savunma kapasitelerinin yenilenmesini, Yunanistan'ın, GKRY'de hava ile deniz üssü kurmasını ve askeri harcamaların maksimum düzeye çıkarılmasını öngörmüştür (Tsilikas, 2001, s. 31). Bu kapsamda, "tek savunma alanı" şeklinde yeni bir stratejik kavram getirilmiş ve Yunanistan'dan başlayıp Kıbrıs adasında yer alan Mogosa'ya kadar olan bölge savunma sahası olarak kabul edilmiştir. Bu doktrin çerçevesinde ise GKRY'de Bafta askeri havaalanı (Andreas Papandreu) ve Terazi'de (Evangelos Florakis) deniz üssü inşa edilerek, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de aktif rol oynaması kolaylaştırılmıştır (Özgen, 2021, s. 317; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Bu gelişmeden sonra bahsedilmesi gereken husus, Annan Planı'nın adada konuşlanmış olan Türk ve Yunan askerleri için öngördüğü çözüm planıdır. Türkiye'nin kesin askeri personel sayısını kamuoyuyla paylaşmaması nedeniyle net bir resmi veri bulunmamakla birlikte, adada konuşlanan Türk askeri

personel sayısının 1974 Barış Harekâtı'ndan bu yana 30.000 ile 40.000 arasında seyrettiği tahmin edilmekte (International Crisis Group, 2006, s. 28) Eylül 2025 itibarıyla ise Türkiye'nin bu sayıyı 100.000'in üzerine çıkarmayı planladığı bilinmektedir (Defence Security Asia, 2025).

Annan Planı'nın kabul edilmesi durumunda 2011 yılına kadar Türkiye ve Yunanistan'ın adada 6000 asker bulundurması ve bu asker sayısını 2018 yılına kadar 3000'e düşürmesi öngörülmüştür. 2018'de ise 1960 antlaşmalarında öngörüldüğü gibi 650 Türk, 950 Yunan askeri olacak şekilde adanın askerden arındırılması planlanmıştır. Plana göre Türkiye'nin, AB üyesi olacağı tarihe değin iki kurucu devlet ile Türkiye ve Yunanistan'ın onayı olmadan Kıbrıs adasını askeri operasyonlarda kullanılmasına da izin verilmemesi öngörülmüştür (International Crisis Group, 2006, s. 4). Ancak Nisan 2004'te yapılan referandumda Kıbrıslı Türkler %65 oranında evet oyu kullanırken, Kıbrıslı Rumların %76 hayır oyu kullanmasıyla plan reddedilmiş ve adanın askerden arındırılması suya düşmüştür (International Crisis Group, 2006). Referandum sonrasında AB, plana hayır diyen Rum kesimini 1 Mayıs 2004'te tam üye olarak kabul ederken, plana evet diyen KKTC'ye yönelik izolasyonlar devam etmiştir. Bu durum, AB'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımında bir paradoks yaratmış ve adada askeri üs elde etme girişimlerinin artmasına neden olmuştur.

Bunun yanı sıra, son yıllarda Fransa, Yunanistan, ABD ve Rusya'nın GKRY ile özellikle askeri, siyasi ve enerji konularında ilişkilerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Hidrokarbon keşifleri bölgedeki üs mantığını dönüştürmüş; enerji güvenliği kaygıları devletlerin askeri işbirliği arayışlarını doğrudan şekillendirmeye başlamıştır. Tziarras'ın (2016) gösterdiği üzere, İsrail-Kıbrıs-Yunanistan üçlü ekseninin oluşumunda enerji çıkarları belirleyici rol oynamış ve Kıbrıs bölgesel enerji rekabetinin askeri-stratejik odak noktasına dönüşmüştür. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki tezleri başta Yunanistan ve GKRY ile ilişkilerinde eşi görülmemiş bir gerginlik yaratırken diğer yandan da bu bölgenin zengin enerji kaynaklarından maksimum fayda sağlamayı amaçlayan Rusya, ABD, Fransa ve Yunanistan'ın, GKRY ile askeri ittifaklarını artırmalarının ve Kıbrıs adasını çeşitli askeri tatbikatlarda yoğun bir şekilde kullanmalarının önünü açmıştır. Örneğin; Fransa ile GKRY'nin askeri alanlarda işbirliği konusunda 2007 yılında yapmış oldukları antlaşma neticesinde Fransa'ya Andreas Papandreu Hava Üssü'nü kullanma izni verilmiştir. 2019 yılına gelindiğinde ise yine her iki ülke arasında yapılan bir antlaşma ile Fransız gemilerinin Evangelos Florakis Deniz Üssü'nü kullanmasına izin verilmiştir (Özgen, 2021, s. 319).

GKRY'nin askeri işbirliği ağında öne çıkan diğer bir aktör İsrail'dir. İsrail, Yunanistan ve GKRY arasında kurulan üçlü ittifak, özellikle 2010'ların ortasından itibaren Doğu Akdeniz'de yeni bir güvenlik mimarisi oluşturmuştur. Bu işbirliği kapsamında üç ülke ortak deniz ve hava tatbikatları düzenlemekte, özel kuvvetler eğitimleri gerçekleştirmekte ve İsrail'in İHA teknolojisi ile elektronik harp kapasitesi Yunanistan ve GKRY ile paylaşılmaktadır. Aralık 2025'te imzalanan üçlü savunma eylem planı, bu işbirliğinin derinleşerek devam ettiğini göstermektedir. İsrail-Yunanistan-GKRY eksenini, enerji güvenliğinin yanı sıra Türkiye'nin bölgesel etkinliğini dengeleme amacı da taşımaktadır (Tziarras, 2016).

Tüm bu askeri ittifaklar karşısında, Türkiye de KKTC'de deniz ve hava üssü kurulması kapsamında çeşitli faaliyetlere girişmiştir. Türkiye'nin KKTC'deki askeri varlığının işlevsel niteliği akademik literatürde çok boyutlu bir perspektiften ele alınmaktadır. Bu bağlamda söz konusu varlığın salt savunmacı ya da garantör devlet konumlanmasından öte, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji güvenliği, münhasır ekonomik bölge (MEB) talepleri ve bölgesel güç dengesi gibi çok katmanlı çıkarlarını korumaya yönelik ileri savunma stratejisinin somut bir yansıması olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim Mavi Vatan doktrini çerçevesinde KKTC, Türkiye'nin bölgedeki stratejik derinliğini pekiştiren ve güç yansıma kapasitesini artıran kilit bir unsur olarak işlev görmektedir (Şen ve Açıkgöz, 2022).

Türkiye'nin savunma sanayiindeki gelişmeler ve özellikle İnsansız Hava Aracı (İHA) ve Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) üretimi konusunda yaptığı çalışmalar sonucu Libya, Suriye ve Karabağ

operasyonlarında aktif bir şekilde kullanılan bu araçlar (Taş vd., 2021), son yıllarda Türkiye'nin menfaatlerini korumak amacıyla Doğu Akdeniz'de görev yapmaya başlamıştır. Bu anlamda, KKTC'de bulunan Geçitkale Hava Üssü'nün Türkiye'ye bu amacını gerçekleştirmesi anlamında önemli bir pozisyon sağladığı görülmektedir. Türkiye bu üssü kullanma yönündeki kararını Libya ile imzaladığı "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası'nın" ardından almış ve S/İHA'lar, 16 Aralık 2019 tarihinde Doğu Akdeniz üzerinde gerçekleştirilen gözlem uçuşunun ardından ilk defa Geçitkale Üssü'nü iniş noktası olarak kullanmıştır. S/İHA'ların bu üs de kalıcı olarak kalması için ise yapılan bakım/onarım çalışmalarının tamamlanması ile gerekli olan silah depolarının inşa edilmesinin ardından Geçitkale Üssü, 20 Temmuz 2020 tarihinde resmen faaliyete başlamıştır. Ancak Türkiye'nin bu hareketi Mısır başta olmak üzere adaya komşu ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'yi bölgedeki enerji rekabetinden dışlayan ittifak içindeki ülkeler tarafından bölgeyi istikrarsızlaştırabileceği düşüncesiyle olumsuz karşılanmıştır (Euronews, 2021). Türkiye'nin bu hava üssünü resmen kullanmaya başlaması Türkiye'ye bölgede geniş bir hareket alanı sağlarken, GKRY'nin İsrail'den İHA satın alması, 6 Ağustos 2020'de GKRY ile Fransa'nın askeri işbirliği yapması ve GKRY'nin, Fransa ile İsrail'e liman ve hava üslerini açması karşısında askeri dengeyi sağlama fırsatı da vermiştir (Euronews, 2021).

Şekil 1

Kıbrıs Adasında Bulunan Askeri Üsler ve İlgili Ülkelerin Bu Üslerdeki Askeri Yapılanmaları

Kaynak: Kıbrıs Kıbrıslılarıdır, 2021.

4. Kıbrıs

Bu bölümde, küresel güçlerin Kıbrıs'taki askeri varlıkları ve stratejik öncelikleri ülke bazında incelenmiştir. Rusya Federasyonu, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin adaya yönelik politikaları, tarihsel gelişim ve güncel jeopolitik dinamikler çerçevesinde ele alınmıştır. Her bir aktörün Kıbrıs'taki askeri konumlanması, bölgesel güvenlik ve küresel güç dengesi açısından değerlendirilecektir. Kıbrıs'ın küresel politikadaki konumu, yalnızca askeri üsler ve güvenlik kaygılarıyla sınırlı değildir. Roucek'in (1976: 732) vurguladığı gibi, adanın Akdeniz jeopolitiğindeki rolü çok katmanlıdır ve enerji güvenliği, diplomatik ittifaklar ve ekonomik işbirlikleri gibi unsurları da kapsamaktadır.

4.1. Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs politikası ve adadaki askeri üslerin Rusya açısından önemi

Rusya'nın Kıbrıs'a yönelik ilgisinin kökleri 18. ve 19. yüzyıllardaki Osmanlı-Rusya-İngiltere deniz gücü mücadelesine dayanmaktadır. İngiltere'nin 1878'de Kıbrıs'ı ele geçirmesinin temel gerekçesi Rus yayılmacılığını engellemektir (Roucek, 1953). Bu tarihsel rekabet, bugün Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki askeri varlığı ve GKRY ile kurduğu stratejik işbirlikleri şeklinde sürmektedir.

SSCB, Soğuk Savaş döneminde Kıbrıs politikasını "bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs" prensibi çerçevesinde yürütmüştür. Temel kaygı, adanın NATO şemsiyesi altına girerek ABD üssüne dönüşmesini engellemektir (Şahin, 2019, s. 37). Makarios'un 1963'te anayasayı değiştirme girişimiyle yeniden istikrarsızlaşan Kıbrıs'ta İngiltere ve ABD, 10.000 kişilik NATO askeri konuşlandırılmasını öngören bir plan sunmuştur (Armaoğlu, 2019, s. 591). SSCB bu planı çıkarlarına tehdit olarak değerlendirmiş ve sorunun BM çatısı altında çözülmesini savunmuştur (Hasanoğlu ve Abbasov, 2019, s. 807). Johnson mektubunun ardından Türkiye-SSCB yakınlaşması hız kazanmış; 1964'te yayımlanan ortak bildiri SSCB ilk kez adada iki toplumun varlığından söz etmiştir (Hasanoğlu ve Abbasov, 2019, s. 807). SSCB için esas mesele, enosisin engellenmesi ve Kıbrıs'ın NATO dışında kalmasıydı (Aziz, 1969, s. 205).

Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'te gerçekleştirdiği birinci harekâtı SSCB enosis tehlikesini bertaraf ettiği için desteklemiş; ancak Cenevre görüşmeleri sürerken başlayan ikinci harekâtın ardından tutumunu değiştirerek genel itibarıyla Rum tezlerini destekler hale gelmiştir (Armaoğlu, 2019, ss. 608-610). Tarihsel süreçte SSCB'nin Kıbrıs politikasının temel eksenlerinden birini "sıcak denizlere inme" stratejisi oluşturmuştur. Türk Boğazları'nın kısıtlayıcı rolü nedeniyle Rusya alternatif güzergahlar aramış; bu strateji Sovyet Akdeniz Filosu'nun konuşlandırılması ve Tartus Deniz Üssü gibi kalıcı askeri varlıklar kurulmasıyla somutlaşmıştır (Roucek, 1953, s. 83). Kıbrıs, NATO'nun güney kanadına karşı bir denge unsuru ve potansiyel üs konumu olarak kritik önem taşımıştır (Hasanoğlu ve Abbasov, 2019, s. 807).

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya-GKRY ilişkileri Ortodoks din birliği temelinde gelişimini sürdürmüştür (Hasanoğlu, 2015, s. 55; Litsas, 2017, s. 66). Rusya 1996'da Askeri İşbirliği Anlaşması imzalamış, GKRY'ye BMP-3 zırhlı araç ve T-80 tankları satmıştır (Hasanoğlu, 2015, s. 55). 1997'deki S-300 satışı Türkiye'nin karşı çıkmasıyla uygulanamamış, füzeler Yunanistan'a teslim edilmiştir (Ertekin, 2012, s. 135).

2004 Annan Planı sürecinde Rusya, adaya silah ambargosu öngören BM karar teklifini veto ederek Rum yönetimine dolaylı destek vermiştir (Nicholson, 2017, s. 5; Hasanoğlu, 2015, s. 56). 2008 finansal krizi ve 2013 anlaşmalarıyla derinleşen ekonomik ilişkiler, Rusya'nın GKRY'nin iddia ettiği MEB alanlarındaki enerji kaynakları üzerinde söz sahibi olma isteğinin yansıması olarak değerlendirilmiştir (Nopens, 2013, s. 4). Doğal gaz gelirlerinin Avrupa ihracatına büyük ölçüde bağımlı olduğu göz önüne alındığında Kıbrıs çevresindeki enerji potansiyelini denetim altında tutmak Rusya için hayati önem taşımaktadır (Başeren, 2011, s. 79). Rusya, 2014'te Andreas Papandreu Hava Üssü ile Evangelos Florakis Deniz Üssü'nü kullanma hakkı elde etmiştir (Aydın, 2019, s. 33; Hasanoğlu, 2015, s. 57). Bu üsler bölgedeki Rus varlığını pekiştirmiş ve ABD'ye karşı konumsal üstünlük sağlamıştır (Ametbek, 2019; Zonova, 2015, s. 526). Ancak GKRY, Rusya'nın Şubat 2022'deki Ukrayna işgalinin ardından ABD ve AB baskılarıyla üs kullanım iznini iptal etmiştir (Arslan, 2022).

4.2. İngiltere'nin Kıbrıs politikası ve adadaki askeri üslerin İngiltere açısından önemi

İngiltere'nin 1878'de Kıbrıs'ı Osmanlı İmparatorluğu'ndan alması, sömürgeci rekabetin doruk noktasına ulaştığı bir döneme denk gelmiştir. Dönemin İngiliz Başbakanı Disraeli'nin ifadesiyle "Batı Asya'nın Anahtarı" olarak tanımlanan ada, yalnızca askeri bir üs değil, Süveyş Kanalı üzerinden Hindistan'a uzanan sömürge İmparatorluğu'nun hayati bir bağlantı noktası olarak görülmüştür (Mallinson ve Mallinson, 2005). İngiltere bu dönemde adayı Rus yayılmacılığına karşı koyacak ve Yakın Doğu ile Hindistan'a giden ikmal yollarını güvence altına alacak stratejik bir mevzi olarak değerlendirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından hava gücünün önem kazanmasıyla Kıbrıs'ın stratejik değeri daha da artmış; İkinci Dünya Savaşı'nda ada Güney Doğu Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da yürütülen operasyonlar için hava üssü, yakıt ikmal istasyonu ve deniz destek merkezi olarak hizmet vermiştir (Rooksby, 2012, ss. 84-85).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere yeterli maddi kaynaklara sahip olamamış ve özellikle Süveyş Krizi'nin ardından süper güç statüsünü yitirerek ABD'ye yönelmek zorunda kalmıştır (Kissinger, 2000, s. 607). Bu süreçte Kıbrıs'taki İngiliz emperyal politikası da ABD'nin çıkar ve hedefleriyle bütünleşik bir hal almıştır. İki devletin benzer strateji ve politikalar doğrultusunda hareket etmesi, Kıbrıslı Rum siyasetçiler, gazeteciler ve akademisyenler tarafından "Anglo-Amerikanlar" kavramıyla ifade edilmiştir (Kontos, 2014, ss. 182-183). Süveyş Krizi'nin akabinde Kıbrıs, bölgedeki en önemli İngiliz askeri konumu haline gelmiştir (Kontos, 2014, s. 185). Bu stratejik değer iki temel nedeni vardı: birincisi Orta Doğu petrolünün Sovyetler ve Arap milliyetçi hareketlerine karşı korunmasında elverişli bir üs sağlaması, ikincisi Güney Avrupa'yı Sovyet yayılmasına karşı savunacak stratejik bir platform oluşturmasıydı (Rooksby, 2012, ss. 86-87).

1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla İngiltere'ye Akrotiri ve Dikelya'da iki egemen askeri üs kurma hakkı tanınmıştır. Bu üsler nükleer bomba taşıma kapasitesine sahip bombardıman uçaklarını, elektronik istihbarat tesislerini ve Orta Doğu Hava ve Kara Kuvvetleri karargahını barındırmaktadır. Anlaşma ayrıca İngiltere'ye yolları, limanları ve Lefkoşa hava sahasını kısıtlamasız kullanma hakkı vermiş; üs yönetimleri BM'ye değil Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır (Treaty Concerning the Establishment of The Republic of Cyprus, 1960; Stergiou, 2015, s. 285). Makarios'un 1963'teki anayasa değişikliği girişimlerinin ardından Kıbrıslı Türklerin yönetime katılımının sona ermesi ve Türkiye'nin müdahale olasılığı ne İngiltere ne de ABD tarafından desteklenmiş; bu dönemde NATO'nun etkinliği ve üslerin statüsü İngiltere'nin öncelikli kaygısı olmuştur. 1974 harekâtlarının ardından Türkiye NATO bağlarını koparmamış, İngiltere 31 tesisinden 12'sini yitirmiş olmakla birlikte iki egemen üs dahil en stratejik tesisler üzerindeki kontrolünü sürdürmüştür (Rooksby, 2012, ss. 89-91).

1990 sonrasında Kıbrıs, Orta Doğu ve Orta Asya'daki petrol-gaz rezervleri üzerindeki hakimiyet, terörle mücadele ve İsrail'in güvenliği açısından ABD ve İngiltere için stratejik değerini korumaya devam etmiştir. Ada, Kuveyt, Irak, Afganistan ve Balkanlar operasyonlarını desteklemek amacıyla kullanılmış; Akrotiri hazırlık üssü olarak radar antenleri ve dinleme istasyonları ise istihbarat merkezi olarak işlev görmüştür (Rooksby, 2012, ss. 92-93; Stergiou, 2015, s. 291). 2004 Annan Planı İngiltere ve ABD tarafından desteklenmiş, Türkiye'nin AB üyeliği ve üslerin statüsünün korunması dönemin temel stratejisi olarak belirlenmiştir (Rooksby, 2012, ss. 92-93). GKRY'nin 2004'teki AB üyeliği İngiliz üslerini etkilememiş; 3 No'lu Protokol çerçevesinde AB müktesebatının askeri üslerde uygulanmaması ve egemenliğin İngiltere'de kalması kabul edilmiştir (Kentas, 2018). 2018 Brexit sürecinde çekilme anlaşmasına² askeri üslere ilişkin ayrı bir bölüm eklenmiş; üsler İngiliz egemenliğinde kalmakla birlikte sınır kontrolü ve göç gibi istisnai alanlarda AB müktesebatına uyum zorunluluğu getirilmiş ve denetim ABAD'a bırakılmıştır (Kentas, 2018). İngiltere, Kıbrıs'taki askeri varlığını çok taraflı garanti anlaşmasıyla koruduğu dünyadaki tek ülke olmayı sürdürmektedir (Stergiou, 2015, s. 288; Rooksby, 2012, ss. 95-96).

İngiltere'nin Kıbrıs politikası Türkiye ile hem örtüşen hem de ayrışan boyutlar taşımaktadır. Her iki ülkenin NATO üyesi olması ve 1960 anlaşmaları çerçevesinde garantör devlet statüsü paylaşması, Sovyet/Rus tehdidine karşı ortak çıkarlar yaratmış ve İngiliz üslerinin Türkiye'nin güvenliği açısından da bir denge unsuru işlevi görmesini sağlamıştır (Rooksby, 2012). Öte yandan İngiltere'nin GKRY'nin AB üyeliğini desteklemesi, Annan Planı'na karşın KKTC'yi tanımaması ve İsrail güvenliğini önceliklendirmesi Türkiye'nin bölgesel politikalarıyla çatışma alanları doğurmuştur. Özellikle İngiliz üslerinin Suriye ve Irak operasyonlarında kullanılması Türkiye'nin sınır güvenliği kaygılarıyla her zaman örtüşmemiştir (Stergiou, 2015).

² Birleşik Krallığın Çekilme Anlaşması için Ayr. Bkz. (Agreement on the Withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community 2019/C 384 I/01, 2019)

4.3. ABD'nin Kıbrıs politikası ve adadaki askeri üslerin ABD açısından önemi

20. yüzyılın getirmiş olduğu küresel konjonktür ABD ve Kıbrıs gibi birbirine oldukça uzak iki coğrafyanın etkileşime girmesini zorunlu kılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin Batı hegemonyasını elinde tutması ve Doğu Bloku ile başlayan Soğuk Savaş dönemi ABD'nin Orta Doğu bölgesine erişimi ve Akdeniz'i kontrolü altına alma çabası doğrultusunda Doğu Akdeniz'in merkezinde bulunan Kıbrıs'ı ABD dış politikası için önemli bir yerde konumlandırmıştır (Kanat ve Uygun, 2024b). Orta Doğu'da kurulmuş bir Yahudi devleti olan İsrail'in Kıbrıs'a komşu olması da Kıbrıs'ın ABD için olan önemini büyük ölçüde arttırmıştır (Çeçen, 2008, ss. 88-89).

Daha önceleri Kıbrıs'a çok fazla ilgi duymayan ABD, 1949 yılında NATO'nun kurulması ve örgütün güney kanadındaki stratejik çıkarların yanı sıra Orta Doğu'daki gelişmeler ve Sovyet etkisi sebebiyle adaya ilgi duymaya başlamıştır. ABD Soğuk Savaş konjonktürü içerisinde Kıbrıs'ta etki gösteren ve Kıbrıslı Rumların birçoğu tarafından desteklenen AKEL'e karşı bir rol üstlenmiştir. ABD, EOKA mücadelesinde de bu rolünü sürdürmüş ve Yunan-Amerikan gruplarının baskısı doğrultusunda enosis yanlısı birkaç karar ABD Kongresinden geçirebilmiştir. Bu durumun sebebi Makarios ve SSCB'nin yakınlığı ile doğrudan ilişkilidir. ABD 1960 anlaşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına oldukça pozitif yaklaşmış ve bu yaklaşımının arkasında; özellikle Kıbrıs'ın istikrarı ve Batı yanlısı bir tutum sergilemesi, Yunanistan-Türkiye ilişkilerinin iyileştirilmesi, ABD'nin adayı askeri ve istihbari anlamda kullanabilmesi ve adadaki askeri üslerin ABD başta olmak üzere Batı devletlerine açık olması talepleri yatmaktadır (Adams, 1972, ss. 96-98; Saynur Derman ve Kurban, 2016, s. 460).

Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının akabinde Makarios'un politikaları adadaki durumu istikrarsızlaştırdığından ABD bu dönemde Kıbrıs'taki stratejisini durumu "tehlikeden soruna dönüştürmek" olarak ele almış ve tarafların BM aracılığıyla diyalogu sürdürmesine destek vermiştir. Tüm bunlara rağmen ABD'nin Kıbrıs'ta barış arayışında aktif bir rol üstlenmesinde neden olan şey yalnızca adadaki İngiliz üslerinin varlığı olmamıştır. Adams'a (1972, ss. 98-100) göre ABD'yi 1964 ve 1967 krizlerinde harekete geçiren şey adanın statükosundaki değişim olasılığı ve iki değerli NATO müttefiki olan Yunanistan ve Türkiye'nin birbirlerine karşı girişecekleri bir savaş durumunda NATO'nun Doğu kanadının zayıflamasıdır. Bu kapsamda adanın ABD için yalnızca stratejik anlamda değil aynı zamanda NATO'yu zayıflatabilme potansiyeline sahip olması açısından büyük bir önem arz ettiği söylenebilmektedir. ABD'nin Türkiye'nin adaya müdahale etmesine karşı oluşunun altında da temel olarak bu gerekçe yatmaktadır. 1964 yılında ortaya çıkan sorunların Yunan-Türk ilişkilerine zarar vermemesi, sorunların diplomasiyle halledilmesi ve tarafların anlaşması durumunda ABD'nin de bulunan çözümü kabul edeceğini belirtmiştir (Saynur Derman ve Kurban, 2016). Buradan da anlaşılacağı üzere ABD bahsedilen tarihte adada hangi NATO gücünün nasıl bir egemenliği olduğu ile değil, adanın Batı Bloku içerisinde kalması, adadaki çatışmanın büyüyüp NATO'ya zarar vererek Sovyetlere alan tanıması ve adanın askeri ve stratejik önemi doğrultusunda Orta Doğu'nun kontrolünün kaybedilmemesiyle ilgilenmektedir.

ABD, 1964 yılında Kıbrıs politikası kapsamında aktif rol üstlenmiş ve taraflar arasında mekik diplomasisi yürütmüştür. Yunanistan'ın Kıbrıslı Rumları desteklemesi ve gönüllü göndermeye hazırlanması karşısında Türkiye adaya müdahale notası vermiş, bunun üzerine ABD 'Johnson mektubu'yla bu müdahaleye karşı çıkmıştır. Türkiye-ABD ilişkilerinin kötüleşmesine neden olan bu adım, Türkiye'nin müdahalesini ve iki NATO gücü arasında potansiyel savaşı engellemiş ancak ABD Türkiye'de prestij kaybı yaşamıştır. Ardından Dean Acheson arabulucu olarak görevlendirilmiş, hazırladığı iki seçenekli plan çözüm sağlayamayınca meseleyi Yunanistan ve Türkiye'ye bırakmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ball, askeri üsler, NATO içi çatışma olasılığı ve Sovyet tehdidinin ciddiyetini vurgulamıştır (Coulfoudakis, 1976, ss. 248-250). 1967 sonrasında adadaki iki Türk köyüne yapılan saldırı sonrası Türkiye yeniden müdahale kartını kullanmış ve Atina yönetiminden şartlar sunmuştur. Türkiye'nin şartları BM, NATO ve ABD tarafından barışa giden yol olarak görülmüş, ABD

1964'teki gibi Türkiye'ye baskı yapmak yerine Yunanistan'ı Türkiye'nin ultiimatına uymaya teşvik etmiştir. Yunanistan General Grivas'ı görevden almış ancak Kıbrıs Rum Ulusal Muhafızlarını feshetmemiştir. 1967'den itibaren siyasi koşullar iyileşmiş ve ABD iki toplumun görüşmelerinin başlamasında katkı sağlamıştır (Adams, 1972, ss. 102-103). 1970'lerin başında ABD, Sovyet etkisini kırmak için Makarios'un iktidarına son vermeye odaklanmıştır. Darbede ABD'nin etkisi olduğu ve darbe liderinin 1952'den beri CIA'den maaş aldığı iddia edilmektedir. Sonrasında ABD, Türkiye'nin Kıbrıs'a asker çıkarmasını tehdit olarak görmüş ancak 1974 müdahalesinde hoşgörülü davranmıştır. ABD'nin sessiz kalması Atina ve Lefkoşa'da protestolara yol açmış, Yunan-Amerikan lobisinin baskısıyla Türkiye'ye silah ambargosu başlatılmıştır. 1960'larda Türkiye'nin müdahalesini engelleyen ABD, 1970'lerde başarılı arabuluculuk yapamamış ve bu durum Kıbrıs sorununun kördüğüm haline gelmesine katkıda bulunmuştur (Güney, 2004, ss. 33-34).

1997 yılında GKRY'nin Rusya'dan S-300 uçaksavar füzeleri alacağını açıklaması ABD'yi yeniden arabulucu rolüne sokmuştur. Rusya'nın bahsedilen silahları GKRY'ne satarak Doğu Akdeniz'de etki ve nüfus alanını arttırmaya çalışması ABD tarafından endişe ile karşılanmıştır. ABD Soğuk Savaş dönemi sonrasında da aday, Güneybatı Asya ve İsrail'in güvenliği amacıyla kullanmak istemiş ve adanın başka bir gücün etkisi altına girmesine izin vermemiştir. Ortaya çıkan bu füze krizinde GKRY geri adım atmış olsa da Türkiye'nin tutumu ve adadaki huzursuz statüko, ABD'nin Kıbrıs meselesiyle daha yakından ilgilenmesine sebep olmuş ve ABD Başkanı Clinton'ın isteğiyle Dayton Anlaşmalarının mimarı Richard Holbrooke'u sorunun uzun süreli bir çözümü için Kıbrıs Özel temsilcisi görevi ile atanmıştır. Ancak GKRY'nin 2004 yılında AB'ye tam üye olması Holbrooke'un diplomatik çabalarını sonuçsuz bırakmıştır. Bu durumun sebebi KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın müzakereler için olmazsa olmaz şartlarından birinin GKRY'nin AB'ye katılım başvurusunu geri çekmesi ve GKRY'nin KKTC hükümetini resmen tanımasıdır. 2004 sonrası süreçte AB'nin Kıbrıs sorununa yeni bir faktör olarak dâhil olmasıyla birlikte ABD'nin Doğu Akdeniz'e ve Kıbrıs'a olan ilgisi azalmış, bölge sorunlarının istikrarlı çözümünü bir derece AB'ye bıraktığı söylenebilmektedir. AB'nin sürece dâhil olması ve Kıbrıs'ın üyeliği AB'yi de Kıbrıs Sorununun bir parçası haline getirmiştir. Barack Obama döneminde (2009-2017) Asya'nın ABD'nin "en büyük önceliği" olduğu ifade edilmiş ve ABD dış politika enerjisi Asya'ya yönelmiştir. Bu durum hali hazırda Afganistan ve Irak'ta savaş yürüten ABD'nin Libya'ya tereddütlü müdahale etmesine ve Suriye iç Savaşı'na müdahil olmamanın yanı sıra Kıbrıs'taki krize daha az odaklanmasına da sebep olmuş ve bu durum Donald J. Trump döneminde de devam etmiştir (Yegin, 2022).

ABD 2000 sonrası dönemde Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta sınırlı askeri güçle statükonun korunmasını amaçlamıştır. Her ne kadar Kıbrıs sorununun önemini kendi dış politikasında daraltmış olsa da 2000'lerin başında gerçekleştirilmeye çalışılan Annan Planı dahil adanın kalıcı bir istikrara sahip olmasını desteklemiştir. ABD, AB'nin ve BM'nin arabuluculuğu çerçevesinde sorunun çözülmesinden yana olmuştur. ABD'nin ilgisinin azaldığı bu dönemde dahi önem verdiği konu ise Kıbrıs'taki İngiliz askeri üslerinin varlığının devamıdır (Kasim, 2007, s. 69). Aynı zamanda bir önceki bölümde bahsedildiği üzere Kıbrıs'ın ABD için bir askeri operasyon başlangıç ya da diğer bir deyişle sıçrama noktası olmasını istemekte bu kapsamda CYCLOPS ortaklık sürecini devam ettirmektedir.

4.3. Türkiye'nin Kıbrıs politikası ve adadaki askeri varlığının Türkiye açısından önemi

Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik politikası hem tarihsel güvenlik kaygılarına hem de Doğu Akdeniz'deki enerji ve deniz yetki alanı rekabetine dayanan çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. 1959-1960 Zürih ve Londra Antlaşmaları ile garantör devlet statüsü kazanan Türkiye, 1963-1974 döneminde enklavlara sıkıştırılan Kıbrıslı Türkleri korumak amacıyla 20 Temmuz 1974'te adaya müdahale etmiş; bu müdahale 1983'te KKTC'nin ilanıyla sonuçlanmıştır. Türkiye, bugüne dek KKTC'yi tanıyan tek devlet konumunu sürdürmektedir (Doğan ve Bostan, 2025).

Türkiye'nin çözüm yaklaşımı zaman içinde "statükoyu koruma"dan "taksim" tezine, oradan da "iki devletli çözüm" anlayışına evrilmiştir. 2004 Annan Planı referandumunda Kıbrıslı Türkler planı yüzde

64,91 oranında kabul etmiş; ancak Kıbrıslı Rumlar yüzde 75,85 oranında reddetmiştir (Doğan ve Bostan, 2025, s. 88). AB'nin aynı yıl GKRY'yi "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla birliğe kabul etmesi, Türkiye tarafından adanın tamamını temsil etme yetkisi bulunmayan bir yönetimin meşrulaştırılması olarak değerlendirilmiş ve reddedilmiştir. Bu gelişme, Kıbrıs sorununun AB boyutunu da kapsayan çok taraflı bir gerilim alanına dönüşmesine yol açmıştır. 2021 Cenevre görüşmelerinde KKTC Cumhurbaşkanı Tatar, iki devletin karşılıklı tanınmasını ve egemen eşitliğin BM Güvenlik Konseyi kararıyla tescil edilmesini ön koşul olarak öne sürmüştür; Cumhurbaşkanı Erdoğan bu ilkeleri 2022 BM Genel Kurulu'nda ve TBMM'nin 2024 kararında açıkça teyit etmiştir (Doğan & Bostan, 2025). Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde KKTC'nin tanınmasına yönelik girişimler sürdürülmüş; ancak Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın Nisan 2025'teki Semerkant Zirvesi'nde BM Güvenlik Konseyi kararlarına bağlı kalacaklarını açıklaması ve GKRY'ye büyükelçi atamaları bu çabaları sekteye uğratmıştır (Doğan ve Bostan, 2025).

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin Kıbrıs politikası, Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti ile giderek iç içe geçmiştir. Kıbrıs açıklarındaki Afrodit başta olmak üzere İsrail, Mısır ve GKRY kıyılarında keşfedilen zengin doğal gaz rezervleri bölgeyi enerji jeopolitiğinin merkezine taşımış; deniz yetki alanı uyuşmazlıklarını doğrudan derinleştirmiştir (Harunoğulları, 2025a). GKRY, Mısır (2003), Lübnan (2007) ve İsrail (2010) ile imzaladığı MEB anlaşmaları aracılığıyla bölgedeki hidrokarbon parsellerini tek taraflı olarak ruhsatlandırmış; söz konusu anlaşmalar Türkiye ve KKTC tarafından adanın kuzeyini temsil etme yetkisi bulunmayan bir yönetimden kaynaklandığı gerekçesiyle geçersiz sayılmıştır (Harunoğulları, 2025b. Türkiye'nin temel argümanı, uluslararası hukuk ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde hesaplanan MEB alanının 145.000 ile 189.000 km² arasında olduğu yönündedir; oysa GKRY ile Yunanistan'ın adaları esas alarak kurguladığı "orta hat" yaklaşımı, Türkiye'yi Antalya Körfezi'nde son derece dar bir deniz alanına hapsetme amacı taşımaktadır (Harunoğulları, 2025b, ss. 113-114). Bu hukuki tutumun somut karşılığı olarak TPAO, 2008'de başlattığı sismik araştırmaları 2011'de genişletmiş ve Royal Dutch Shell ile iş birliği anlaşması imzalamıştır. 2018'den itibaren ise Alanya-1, Magosa-1, Karpaz-1 ve Lefkoşa-1 dahil toplam sekiz sondaj kuyusu açılmış; Oruç Reis ve Barbaros Hayrettin Paşa sismik araştırma gemileri bölgede aktif biçimde konuşlandırılmıştır (Harunoğulları, 2025b, ss. 118-120).

2019 yılında Libya ile imzalanan "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Mutabakatı" ise Türkiye'nin bölgedeki hukuki zeminini pekiştiren kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu anlaşma, Yunanistan ve GKRY'nin Mısır ile yürüttüğü sınırlandırma girişimlerini hukuki açıdan tartışmalı hale getirmiş; Libya'ya yaklaşık 16.700 km²'lik ek deniz alanı kazandırırken Türkiye'ye de uluslararası hukuk çerçevesinde meşru bir zemin sağlamıştır (Harunoğulları, 2025b, s. 119). Tüm bu sürecin bütüncül stratejik çerçevesini oluşturan Mavi Vatan doktrini, uluslararası deniz hukukundan kaynaklanan hak ve menfaatler doğrultusunda ilan edilen ya da ilan edilmesi öngörülen tüm Türk deniz yetki alanlarını kapsayan kapsamlı bir ulusal strateji olarak tanımlanmaktadır (Harunoğulları, 2025a, ss. 107-108).

Türkiye'nin bu politikası, yalnızca ikili bir uyuşmazlıkla sınırlı kalmayıp ABD, AB ve Rusya gibi küresel aktörleri de içine alan çok boyutlu bir rekabet alanında şekillenmektedir. ABD'nin 2017 yılında kabul ettiği "Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası" ile GKRY'ye yönelik silah ambargosunu kademeli olarak kaldırması, Türkiye tarafından kendi güvenlik çıkarlarına yönelik doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır (Harunoğulları, 2025a, ss. 111-112). Ocak 2019'da Türkiye açıkça dışlanarak kurulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF) ise enerji alanındaki bu dışlayıcı tutumun kurumsal bir ifadesi niteliğindedir. Türkiye bu gelişmeye karşılık olarak keşif gemilerini güvence altına almak amacıyla savaş gemilerini bölgeye konuşlandırmış ve EMGF'ye eşit ortak sıfatıyla dahil edilmeyi talep etmiştir. GKRY'nin Fransa ile 2017'de imzaladığı savunma anlaşması ve akabinde Mari deniz üssü ile Baftaki Andreas Papandreou hava üssünün yabancı kuvvetlere açılması da Türkiye tarafından adayı çevreleyen bir askeri kuşatma politikasının somut göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Harunoğulları, 2025a, s. 114). Nitekim AB'nin Yunanistan ve GKRY'yi üye olarak bünyesinde

barındırması, Doğu Akdeniz'deki deniz sınırı ve enerji kaynaklarına ilişkin kararlarda AB'yi de doğrudan gerginliğin bir tarafı haline getirmektedir (Harunoğulları, 2025a, s. 111). Kıbrıs sorunu çözüme kavuşmadıkça Doğu Akdeniz'in kalıcı bir siyasi istikrara ulaşmasının güçleşeceği ve bölgesel olmayan aktörlerin ada üzerindeki ilgisinin artmaya devam edeceği değerlendirilmektedir (Doğan ve Bostan, 2025).

5. Sonuç

Kıbrıs Adası, tarih boyunca jeostratejik konumu nedeniyle küresel ve bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuş ve bu özelliğini günümüzde de korumaya devam etmektedir. Üç kıtanın kesişme noktasında yer alan ada, Akdeniz havzasının kontrolü, Orta Doğu'ya erişim ve enerji güvenliği açısından benzersiz bir stratejik değere sahiptir. Neolitik Çağ'dan bu yana bir "atlama noktası" olarak görülen Kıbrıs, 21. yüzyılda da küresel güç mücadelesinin hem askeri üsler hem de enerji jeopolitiği kapsamında yeni arenalarından biri haline gelmiştir.

Askeri üsler, küresel güçlerin bu rekabetteki stratejik hedeflerine farklı biçimlerde hizmet etmektedir. İngiltere'nin 1960 kurucu anlaşmasıyla elde ettiği Akrotiri ve Dhekelia Egemen Üs Bölgeleri; Orta Doğu operasyonlarında lojistik destek, elektronik istihbarat toplama ve NATO'nun güney kanadını pekiştirme işlevlerini bir arada üstlenmektedir. Türkiye'nin KKTC'deki askeri varlığı, salt bir garantör devlet konumlanmasının ötesinde Mavi Vatan doktrini çerçevesinde bölgesel güç yansıtma ve enerji kaynaklarına erişim üzerinde söz sahibi olma amacını taşımaktadır; 2020'de faaliyete geçen Geçitkale İHA/SİHA üssü bu stratejinin en somut göstergesidir. Rusya'nın 2014 anlaşmasıyla elde ettiği üs kullanım izinleri Ukrayna savaşı sonrasında askıya alınmış olsa da Moskova'nın "sıcak denizlerde kalma" stratejisi değişmemiştir. ABD ise doğrudan üs kurmak yerine İngiliz tesislerini dolaylı biçimde kullanan ve 2020 sonrasında CYCLOPS ortaklığıyla doğrudan askeri varlığa zemin hazırlayan bir yaklaşım benimsemiştir.

İlgili ülkelerin Kıbrıs'taki askeri varlıkları incelendiğinde hem örtüşen hem de ayrışan noktalar belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Örtüşme düzleminde İngiltere, ABD ve Türkiye NATO çatısı altında ortak güvenlik kaygılarını paylaşmakta; tüm aktörler bölgede rakip güçlerin hâkimiyet kurmasını engellemek istemektedir. Ayrışma düzleminde ise GKRY'nin AB üyeliği sürecindeki İngiliz tutumu, İsrail güvenliğinin önceliklendirilmesi ve ABD'nin zaman zaman Türkiye aleyhine izlediği denge politikası çatışma hatları oluşturmuştur. Bu durum, Kıbrıs'taki askeri varlıkların yalnızca ulusal çıkarlara değil, ittifak yapılarının kendi içindeki gerilimlerine de hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.

Enerji jeopolitiği ile askeri üs yoğunluğu arasındaki ilişki ise giderek daha belirleyici bir nitelik kazanmaktadır. Kıbrıs açıklarındaki hidrokarbon rezervlerinin keşfi, bölgedeki deniz yetki alanı uyuşmazlıklarını doğrudan derinleştirmiş; bu gelişme Fransa, İsrail, Mısır ve BAE gibi yeni aktörleri de askeri işbirliği arayışına yöneltmiştir. Enerji güvenliği kaygıları artık devletlerin üs talepleri, savunma anlaşmaları ve deniz gücü konuşlanmalarını doğrudan şekillendiren bir değişken haline gelmiştir.

Sonuç olarak Kıbrıs sorunu, yalnızca iki toplum arasındaki siyasi bir çözümsüzlük meselesi olmanın çok ötesinde, uzun dönemli jeopolitik hesaplaşmaların yaşayan bir yansımasıdır. Küresel güçlerin ada üzerindeki askeri varlıklarını Rusya-Ukrayna savaşı ve küresel enerji krizi gibi gelişmelerin etkisiyle artıracakları değerlendirildiğinde, kalıcı bir çözümün hayata geçirilmesi yalnızca Kıbrıslıların geleceği için değil, Doğu Akdeniz'in bütünsel istikrarı ve küresel güvenlik mimarisi açısından da vazgeçilmez bir zorunluluk olmaya devam etmektedir.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Kavramsallaştırma: S.K.; Metodoloji: E.D.U., Z.P.; Araştırma: S.K.; Kaynaklar: S.K., Z.P.; Yazım – orijinal taslak: E.D.U., Z.P.; Yazım – inceleme ve düzenleme: S.K.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.

Kaynakça

- Adams, T. W. (1972). The American concern in Cyprus. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 401, 95-105.
- Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community 2019/C 384 I/01*. (2019). [http://data.europa.eu/eli/treaty/withd_2019\(3\)/oj/eng](http://data.europa.eu/eli/treaty/withd_2019(3)/oj/eng)
- Ametbek, D. (2019). *Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki tutumu*. ANKASAM. <https://www.ankasam.org/rusyanin-dogu-akdenizdeki-tutumu/>
- Armaoğlu, F. (2019). *20. Yüzyıl siyasi tarihi 1914-1995*. Kronik Kitap.
- Arslan, M. İ. (2022, 30 Eylül). *ABD'nin Kıbrıs stratejisi: Amerikan ordusu, Rum kesimini üs olarak kullanmaya hazırlanıyor*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdinin-kibris-stratejisi-amerikan-ordusu-rum-kesimini-us-olarak-kullanmaya-hazirlaniyor/2698827>
- Athanasiadis, I. (2004, 10 Nisan). *US seeks major military base on united Cyprus*. Asia Times Online. <https://www.wilsoncenter.org/article/us-seeks-major-military-base-united-cyprus>
- Aydın, A. (2019). Rusya'nın enerji ve Güney Kıbrıs politikası. *Rusya'nın Enerji ve Güney Kıbrıs Politikası*, 10(89), 30-33.
- Aziz, A. (1969). 1964 yılında Kıbrıs buhranı ve Sovyetler Birliği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 24(3), 1. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001144
- Bahcheli, T., Bartmann, B. ve Srebrnik, H. (Ed.). (2004). *De facto states: The quest for sovereignty*. Routledge.
- Başeren, S. H. (2011). *Doğu Akdeniz deniz yetki alanları uyuşmazlığı*. İlke Basın Yayım.
- BBC News. (2022, 17 Eylül). *ABD Kıbrıs'a yönelik silah ambargosunu bir kez daha bir yıllığına kaldırdı*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c87k33y567ko>
- Biber, H. ve Keser, U. (2023). Kıbrıs'ta intelijans ve kontr-espiyonaj faaliyetleri üzerine bir değerlendirme (1955-1974). *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 23(48), 31-69. <https://izlik.org/JA44UJ66GF>
- Bölükbaşı, S. (1998). The Cyprus dispute and the United Nations: Peaceful non-settlement between 1954 and 1996. *International Journal of Middle East Studies*, 30(3), 411-434. <https://www.jstor.org/stable/164268>
- Braudel, F. (2008). *Akdeniz / Tarih, mekan, insanlar ve miras* (A. Derman & N. Erkurt, Çev.; 2. bs.). Metis Yayınları.
- Coufoudakis, V. (1976). U.S. foreign policy and the Cyprus question: An interpretation. *Millennium*, 5(3), 245-268. <https://doi.org/10.1177/03058298760050030201>
- Çeçen, A. (2008). *Kıbrıs çıkmazı*. Fark Yayınları.
- Declassified UK. (2023, 12 Aralık). *Britain secretly sent 500 extra troops to Cyprus base being used to supply weapons to Israel*. <https://www.declassifieduk.org/britain-secretly-sent-500-extra-troops-to-cyprus-base-being-used-to-supply-weapons-to-israel/>

- Saynur Derman, G. ve Kurban, V. (2016). Kıbrıs sorununun Türk dış politikasına etkisi ve ABD-SSCB ile ilişkiler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16(33), 455-484. <https://izlik.org/JA58TH75NA>
- Doğan, M. ve Bostan, H. (2025). Jeopolitik açıdan Kıbrıs adası ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(53), 83-95. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.1515896>
- Dumlu, H. (2022). Kıbrıs'taki İngiliz üslerinin jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemi. *Journal of Anglo-Turkish Relations*, 3(1). <https://izlik.org/JA34CY73XY>
- Duran, B., Ataman, M. ve İnat, K. (2020). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları*. SETA Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Ekici, T. (2019). *The political and economic history of North Cyprus: A discordant polity*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-13479-2>
- Elmacioğlu, L. (2019, 24 Aralık). *Geçitkale'deki İHA ve SİHA üssünden sonra Kıbrıs'ta deniz üssü kurulması gündemde*. Independent Türkçe. <https://www.indyturk.com/node/107911/haber/ge%C3%A7itkaledeki-ihave-siha-%C3%BCss%C3%BCnden-sonra-k%C4%B1br%C4%B1s%E2%80%99ta-deniz-%C3%BCss%C3%BC-kurulmas%C4%B1-g%C3%BCndemde>
- Ertekin, B. A. (2012). Neo-Rusya'nın Akdeniz rüyası: Neo-Rusya'nın Suriye Arap Baharı'ndaki rolü. *Bilge Strateji*, 4(7), 131-163. <https://izlik.org/JA32HP55XM>
- Euronews. (2021, 25 Ağustos). *Turkish drone presence in northern Cyprus worries neighbours*. <https://www.euronews.com/2021/08/25/turkish-drone-presence-in-northern-cyprus-worries-neighbours>
- Gözlü, A. (2011). *Kıbrıs eskiçağı ve jeopolitiği*. Çizgi Kitapevi. <https://hdl.handle.net/20.500.12395/2578>
- Gülen, A. (2011). İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs politikası (1961-1965). *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(50), 389-428. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000363
- Güney, A. (2004). The USA's role in mediating the Cyprus conflict: A story of success or failure? *Security Dialogue*, 35(1), 27-42. <https://www.jstor.org/stable/26298672>
- Hasanoğlu, İ. (2015). Doğu Akdeniz'de Rusya'nın stratejik müttefiki: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi. *Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(29), 54-57.
- Hasanoğlu, İ. ve Abbasov, E. (2019). Rusya Federasyonunun Akdeniz politikasında Kıbrıs. H. Çomak & B. Ş. Şeker (Ed.), *C. I* içinde (ss. 803-818). Nobel Akademik Yayıncılık. https://www.academia.edu/39702970/Rusya_Federasyonunun_Akdeniz_Politikas%C4%B1nda_K%C4%B1br%C4%B1s
- International Crisis Group. (2006). *The Cyprus stalemate: What next?* (Europe Report No. 171). <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/171-the-cyprus-stalemate-what-next.pdf>
- Irkiçatal, E. (2012). İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin Ortadoğu politikaları için Kıbrıs'ın stratejik önemi ve Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 31-59. <https://izlik.org/JA95TP28AC>
- Kanat, S. ve Uyğun, E. D. (2024). ABD Büyük (Grand) stratejisi ve uluslararası hukuk. İ. Karakaya (Ed.), *ABD Büyük (Grand) stratejisi: Kavram, temalar ve tarihsel süreç perspektifinden ABD dış politikası* içinde (ss. 83-110). Nobel Bilimsel. <https://bookcites.com/books/JsFXTZQBQzmg-9NMNwUB>
- Kasapoglu, C. (2017). *Turkey's forward-basing posture* (Paper Series 2017/4). EDAM.

- Kasim, K. (2007). Soğuk Savaş dönemi sonrası Kıbrıs sorunu. *Gazi Akademik Bakış*, 1(1), 57-72. <https://izlik.org/JA23TW73XJ>
- Keefe, E. K. ve Solsten, E. (1993). Historical setting. E. Solsten (Ed.), *Cyprus: A country study* içinde (4. bs.). Federal Research Division, Library of Congress. <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/>
- Ker-Lindsay, J. (2011). *The Cyprus problem: What everyone needs to know*. Oxford University Press.
- Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın stratejik önemi bağlamında adada askeri faaliyetler ve ilgili tarafların askeri gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(3), 114-122. <https://izlik.org/JA36AY28ZY>
- Keser, U. (2017). *Ekonomik, askeri istihbarat ve stratejik güvenlik çerçevesinde Kıbrıs'ın önemi*. Düünden Bugüne Kıbrıs ve KKTC Sempozyumu. <https://soyledik.com/tr/makale/6714/ekonomik-askeri-istihbarat-ve-stratejik-guvenlik-cercevesinde-kibrisin-onemi--prof-dr-ulvi-keser.html>
- Keser, U. (2021). Kıbrıs'ta FBIS faaliyetleri: Enformasyon mu, entelijans mı? *UPA Strategic Affairs*, 2(1), 175-205. <https://izlik.org/JA47HT49GP>
- Kısacık, S. (2020). Rusya'nın Doğu Akdeniz stratejisi: Sıcak denizlerde kalmak. *M5 Dergi*, (351). <https://m5dergi.com/dergi/sayi-35i-ekim-2020/rusyanin-dogu-akdeniz-stratejisi-sicak-denizlerde-kalmak/>
- Kısacık, S. ve Gülbay, A. (2022). 2000 sonrası Türkiye ve Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki güvenlik ve enerji politikalarının karşılaştırmalı bir analizi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(257), 435-470. <https://doi.org/10.55773/tda.1086168>
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi* (İ. H. Kurt, Çev.; 2. bs.). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Klapsis, A. (2013). The strategic importance of Cyprus and the prospect of union with Greece, 1919–1931: The Greek perspective. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 41(5), 765-782. <https://doi.org/10.1080/03086534.2013.789275>
- Koday, S. (1995). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yerleşmeler. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2. <https://izlik.org/JA32WJ29BL>
- Koday, Z. (1995). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin coğrafi özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2, 17-45. <https://izlik.org/JA27EY27UW>
- Koday, Z. (1998). Kıbrıs'ın jeopolitik önemi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 33, 419-428. <https://izlik.org/JA23LG89HJ>
- Kontos, M. (2014). The “Anglo-American Factor” in Greek Cypriot politics: English, American or “Anglo-American”? *Great Power politics in Cyprus: Foreign interventions and domestic perceptions* içinde. Cambridge Scholars Publishing.
- Litsas, S. N. (2017). Russia in the Eastern Mediterranean: Intervention, deterrence, containment. *Digest of Middle East Studies*, 26(1), 56-73. <https://doi.org/10.1111/dome.12103>
- Lyman, S. ve Bielousova, M. (2022). Cyprus-France relations and problems of region security. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (15), 8-14. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-15-01>
- Mallinson, B. ve Mallinson, W. (2005). *Cyprus: A modern history*. Bloomsbury Academic.
- Ministry of Foreign Affairs. (2024). *Treaty concerning the establishment of the Republic of Cyprus*. <https://www.mfa.gov.tr/treaty-concerning-the-establishment-of-the-republic-of-cyprus.en.mfa>

- Nicholson, J. P. (2017). *A marriage of inconvenience: Russia's stranglehold on Cyprus* (JCSP-431). Canadian Forces College.
- Nopens, P. (2013). *Geopolitical shifts in the Eastern Mediterranean* (No. 43). Egmont Institute. <https://www.jstor.org/stable/resrep06603>
- Ok, E. (2019, 1 Ocak). *Askeri üslerin işlevleri ve Türkiye'nin denizaşırı üs politikası*. Politics and International Relations Congress Proceedings.
- Oran, B. (2009). *Türk dış politikası: C. I: 1919-1980* (15. bs.). İletişim Yayınları.
- Özgen, C. (2019). Türkiye'nin denizaşırı askeri üs kurma girişimleri: Tespitler ve geleceğe yönelik öneriler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 381-408. <https://doi.org/10.28956/gbd.646388>
- Özgen, C. (2021). KKTC'de deniz ve hava üssü kurulmasının analizi. T. Arı ve M. H. Caşın (Ed.), *Doğu Akdeniz: Uluslararası güç mücadelesinin yeni arenası* içinde (ss. 311-329). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Özveren, E. (2002). Geo-strategic significance of Cyprus: Long-term trends & prospects. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 7(4). <https://izlik.org/JA94EJ56HZ>
- Parali, Z. (2020). Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında imzalanan Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakat muhtırasının uluslararası politikaya etkileri. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 49-64.
- Protocol No 3- on the Sovereign Base Areas of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in Cyprus*. (2003). Official Journal L 236. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12003T/PRO/03&from=EN>
- Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs. (2024). *CYCLOPS*. <https://mfa.gov.cy/cyclops/>
- Rooksby, E. (2012). Cyprus and the West: A critical perspective on British and US foreign policy and strategic interests in Cyprus. N. Trimikliniotis & U. Bozkurt (Ed.), *Beyond a divided Cyprus: A state and society in transformation* içinde (ss. 83-98). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137100801_5
- Roucek, J. S. (1953). The geopolitics of the Mediterranean, II. *The American Journal of Economics and Sociology*, 13(1), 71-86. <https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.1953.tb00568.x>
- Roucek, J. S. (1976). Cyprus in the Mediterranean geopolitics. *Il Politico*, 41(4), 732-746. <https://www.jstor.org/stable/43209935>
- Sakwa, R. (2008). "New Cold War" or twenty years' crisis? Russia and international politics. *International Affairs*, 84(2), 241-267. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2008.00702.x>
- Satan, A. (2012). Yeni İngiliz belgeleri ışığında Kıbrıs ve önemi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (6). <https://izlik.org/JA82YJ55JU>
- Stergiou, A. (2015). The exceptional case of the British military bases on Cyprus. *Middle Eastern Studies*, 51(2), 285-300. <https://doi.org/10.1080/00263206.2014.947283>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). *Kıbrıs meselesinin tarihçesi, BM müzakerelerinin başlangıcı*. https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa
- Taş, E. N., Parali, Z. ve Çetin, H. N. (2021). Dünya basınında Türkiye'nin S/İHA gücü ve küresel siyasete yansımaları. *Journal of Science and Innovative Technologies*, (Spring), 202-229. <https://doi.org/10.30546/2616-4418.bitd.2021.202>
- The Cyprus Question, Res. 186*. (1964). https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY_640304_SCR186.pdf

- Treaty concerning the establishment of the Republic of Cyprus, No. 5476.* (1960). https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY_600816_TreatyNicosia.pdf
- Triana, J. M. P. (2017). *Russia in the Eastern Mediterranean: A counterweight to the West?* CIDOB (178). <https://www.cidob.org/en/publications/russia-eastern-mediterranean-counterweight-west>
- Tsilikas, S. (2001). *Greek military strategy: The doctrine of deterrence and its implications on Greek-Turkish relations* [Yüksek lisans tezi, Naval Postgraduate School].
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası.* (2019). <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y3/T2/KanunMetni/a66d1512-c154-4125-80ae-0367cf9e8930.html>
- Tziarras, Z. (2016). Israel-Cyprus-Greece: A 'comfortable' quasi-alliance. *Mediterranean Politics*, 21(3), 407-427. <https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1131450>
- UK Ministry of Defence. (2012). *Overseas territories the Ministry of Defence's contribution.* https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a790a78ed915d07d35b4643/overseas_territories.pdf
- Yaycı, C. (2020). *Doğu Akdeniz'in paylaşım mücadelesi ve Türkiye.* Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Yegin, M. (2022). United States policy in the Eastern Mediterranean. *Comparative Southeast European Studies*, 70(3), 439-461. <https://doi.org/10.1515/soeu-2022-0030>
- Yetkili, E. (2015). *Eastern Mediterranean and containerisation the new sea route of Silk Road trade* [Yüksek lisans tezi, University of Kyrenia].
- Yılmaz, E. (2020). XII. ve XIII. yüzyıllarda Anadolu'da İpek Yolu. *Journal of Universal History Studies*, 3(1). <https://doi.org/10.38000/juhis.730910>
- Zonova, T. (2015). Mediterranean trend in the Russia's foreign policy. *Rivista di Studi Politici Internazionali*, 82(4 (328)), 521-530. <https://www.jstor.org/stable/43785687>